

Suomenhevosille uusi JALOSTUSOHJESÄÄNTÖ

TEKSTI: MARGIT TICKLÉN

KUVAT: EERO PERTTUNEN JA EEVA LAURILA

Tammikuussa 2005 astuu voimaan uusi suomenhevoskasvatusta ohjaava jalostusohjesääntö.

Tavoitteena on edelleen monipuolinen ja kestävä yleishevonen. Ratsujen kannalta mielenkiintoisia muutoksia löytyy estekokeiden järjestelyistä ja vaadittavista kouluohjelmista.

Ori Köyhien Ystävä sopii niin rotu- kuin laatu-tyypiltäänkin hyvän suomenhevosen malliksi.

Yhteensä kolme vuotta kestäneen säännön uudistusprosessin aikana on kuultu kasvattajien, suomenhevosen rotuyhdistysten, hevosjalostusliittojen sekä Ypäjän Hevosopiston ja Suomenratsut ry:n ratsastusasiantuntijoiden mielipiteitä. Tuloksena on entistä tarkempi sääntö, johon on mm. ensimmäistä kertaa koko satavuotisen jalostushistorian aikana kirjattu suomenhevosen ulkonäön kuvaava rotumääritelmä.

Suoritukset ehdottavat palkintoa

Suomenhevosta on aina ja-

lostettu etupäässä suoritusten perusteella. Jatkossakin ratsujen kansallisista kilpailuista keräämät näytöt puhuvat puolestaan, mutta ne eivät automaattisesti tuo hevoselle tiettyä palkintoa, vain ehdottavat sitä. Rakenteelliset heikkoudet voivat lautakunnan harkinnan mukaan joko estää palkinnon antamisen kokonaan tai alentaa sitä. Oriilla I palkintoa ehdottaa joko 65 % tulos kantakirjaushäytelyn kouluratsastuskokeessa tai vastaavasti yhden kilpailukauden aikana saavutetut 12 sijoitusta kansallisissa ratsastus- tai valjakkokilpailuissa. II palkinnon minimivaatimukset ovat 60 %

tai 6 sijoitusta ja III palkinnon 55 % tai 3 sijoitusta. Tammalle I palkintoa ehdottaa 65 % tulos kouluratsastuskokeessa tai 8 sijoitusta kansallisissa kilpailuissa, II palkinnon 60 % tai 5 sijoitusta, III palkinnon 55 % tai 3 sijoitusta. Jos tamma kantakirjataan pelkän ratsastettavuuden perusteella, sitä ei palkita. Lisäksi sekä ori että tamma voidaan esittää kantakirjattavaksi myös jälkeläisarvostelun perusteella. Tällöin ori voi saada Valio-palkinnon, mikäli sillä on ratsusuunnalle kantakirjattuja tai kansallisissa ratsastus- tai valjakkokilpailuissa hyväksytyt tuloksen saaneita jälkeläisiä vä-

hintään 15 kpl. I palkintoon ori tarvitsee em. kaltaisia jälkeläisiä 10 kpl ja II palkintoon 5. Ratsusuunnan tammalle voidaan antaa Valio-palkinto, jos sillä on vähintään 5 kpl jälkeläisiä, joista kaksi on kantakirjassa R-suunnalla ja kolmella on hyväksytty tulos kansallisissa ratsastus- tai valjakkokilpailuissa. I palkintoon siltä vaaditaan 4 jälkeläistä, joista yksi on kantakirjassa R-suunnalla ja kahdella on hyväksytty tulos kansallisista kilpailuista. II palkintoon tammalla on oltava 3 jälkeläistä, joista yksi kantakirjassa R-suunnalla ja yhdellä tulos kansallisista kilpailuista.

Helppo B -tasoiset kouluohjelmat

Oriiden kantakirjauksissa käytettävä kouluohjelma on jatkossa helppo B -tasoinen FEI:n kenttäkilpailuohjelma poneille 1993. Tammät esittävät Laatuarvosteluohjelman pitkällä radalla. Ohjelmat suoritetaan SRL:n voimassa olevien kouluratsastuskilpailusääntöjen mukaan. Hyväksymisen ehtona on, että hevonen saa kokeesta vähintään puolet ohjelman enimmäispistemäärästä.

Liikkeiden periytyvyysaste on suhteellisen korkea, 0,18, ja siksi niistä saatu arvosana muodostuu kompromissina useasta eri kohdasta. Lautakunta arvioi liikkeet käynnissä ja ravissa rakennearvostelun yhteydessä. Huomiota kiinnitetään askeleen pituuteen, joustavuuteen ja liikkeiden hallintaan. Ratsastustuomarit puolestaan antavat niistä kolme eri numeroa ratsatettavuuskokeen aikana. Tällöin kyseeseen tulevat hevosen tasapaino ja suoruuus eri askellajeissa. Askellajit arvostellaan sanallisesti. Esimerkiksi laukasta, josta jotkut kasvattajat ovat toivoneet erillistä numeroa ratsuille, arvostellaan tahti, kantavuus, askeleen pituus, tasapaino ja tarmokkuus. Liikkeiden säännöllisyyttä arvioitaessa huomioidaan myös virheellisyydet, jotka heikentävät hevosen käyttöarvoa. Tällaisia ovat esimerkiksi keriminen, melominen, takominen ja hivuttaminen.

Tamma Lemmin Lintu kantakirjattiin erinomaisin rakennepistein Ylöjärvellä marraskuun alussa 2004.

Suomenhevosen rotumäärittely Suomenhevonen, alkuperäinen suomalainen hevonen, on rotumääritelmän mukaisesti monipuolinen yleishevonen. Se on keskikokoinen, hyväryhtinen ja melko vankka. Sen pää on kuiva ja suora, kaula melko tukeva ja runko pyöreä ja pitkä. Se on luonteeltaan yhteistyöhaluinen, pyrkivä ja nöyrä ja sillä on selvä sukupuolileima.

Tehtäväpainotteinen estekoe

Estekokeessa arvostellaan hevosen hyppytekniikka, kapasiteetti ja rohkeus. Nyt koetta on uudistettu tehtäväpainotteiseksi. Käytännössä tämä tarkoittaa, että hevosen hyppykykyä arvioidaan kolmella eri esteellä. Ensimmäinen este on okseri, jonka korkeus edestä on 85 cm, takaa 90 cm ja pituus 100 cm. Toinen este on 90 cm:n korkuinen pysty, jossa ei ole maapuomia. Viimeisenä on sarjaeste, joka alkaa maapuomilla ja 85 cm:n pystysteellä ja päättyy ensimmäisen esteen kaltaiseen okseriin. Sarjavälinä käytetään hevosen mukaan noin 7 metriä. Edellämainitut korkeudet ovat vähimmäisvaatimukset kantakirjaan hyväksymistä varten. Jos hevonen vaikuttaa kyvykkäältä ja omistaja suostuu, voidaan esteitä korottaa. Muutoin koe suoritetaan SRL:n voimassa olevien esteratsastussääntöjen mukaan. Kiellot ja voltit eivät kuitenkaan suoraan aiheuta estekokeen hylkäämis-

tä, sillä estekokeen arvostelija voi harkintansa mukaan antaa hevoseksi kaksi yritystä. 4-6-vuotiaille tammoille hän saa myös antaa estekorkeudesta 10 cm hyvitystä. Tullakseen hyväksytyksi kantakirjaan jokaisen ratsusuunnan hevosen on saatava hyppykyvyn arvostelusta vähintään 5 pistettä.

Luonne arvioidaan ratsastettavuuskokeessa

Hevosen luonnetta kantakirjalautakunnan jäsenet tarkkailivat koko näyttelyn ajan. Arviointi annetaan sekä sanallisesti että pistein neljästä kymmeneen. Viuhaisuus, levottomuus ja arkuus voivat aiheuttaa koko kantakirjauksen hylkäämisen. Ratsulla luonnetta arvioidaan vielä erikseen lautakunnan jäsenen ratsastamassa ratsastettavuuskokeessa. Hän kiinnittää huomiota hevosen yhteistyöhaluun, eteenpäinpyrkivyyteen, herkkyyteen ja kiltteyteen. Jos tamma hyväksytetään kantakirjaan pelkän ratsastettavuuskokeen perusteella, sen ei odoteta osaanvan ihmeitä. Kokeessa tamman tulee pysähtyä, lähteä liikkeelle ratsastajan avuista, peruuttaa, nostaa molemmat laukat sekä esittää 10 m ravivoltti ja 20 m laukkaympyrä. Arvostelukohtina kyseeseen tulevat tällöin hevosen tasapaino, kuuliaisuus, taipuisuus ja kantavuus. Tammalla on myös oltava kolme puhdasta, säännöllistä askellajaa.

Uusi terveystietolomake

Suorituskeskeisestä jalostuksesta ja pienestä populaatiosta huolimatta suomenhevonen on säilynyt hämmästyttävän terveenä. Terveystietolomakkeen avulla halutaan huolehtia jatkossakin. Uuden jalostusohjesäännön loppuun on lisätty reilu kolme sivua eläinlääkärikollegion laatimia terveystietolomakkeita. Perinnölliset sairaudet tai viat voivat johtaa hevosen hylkäämiseen kantakirjausnäyttelyssä. Tällaisia vikoja ovat hammasviat, luuston kasvuhäiriöt (= irtopalat), kavioruston luutuma, voimakkaat puhkurioireet ja kivesviat. Kantakirjauksen yhteydessä hevosen omistaja vahvistaa allekirjoituksellaan lomakkeen, jossa häneltä kysytään hevosen terveystietoja. Lomakkeeseen tulee merkintä esimerkiksi kesäihottumasta ja käytöshäiriöistä (puunpureminen, ilman nieleminen, kutominen jne.). Niistä tehdään merkintä kantakirjalautakuntaan, mutta ne eivät aiheuta hevosen hylkäämistä. Terveystietolomakkeen viat vaikuttavat vain silloin, jos niitä on useita ja kantakirjaan tarjottavan hevosen suoritukset ovat hyväksymisen alarajalla.

Jalkavikojen periytyvyysaste on korkea

Jalkojen terveys on tärkeää, koska jalkavikojen periytyvyysaste on korkea (0.30-0.40). Hel-

poimmin periytyvät kinnerviat ja kaviorustojen luutumat. Vuosien 1971-1994 kantakirjauslausunnoista on selvitetty, että kolmasosalla suomenhevosista oli hyvät etujalat, mutta hajavarpaisuus oli lähes yhtä yleistä (25 %). Takajaloissa hajavarpaisuutta ja käyrää kinnertä esiintyi 10 %:lla, pihtisyyttä 20 %:lla. Kantakirjaustilanteessa jalkojen kestävyttä tutkitaan nivelpussien täyttymisen ja jänteiden turpoamisen avulla. Ratsuoriilta vaaditaan myös 16 röntgenkuva.

Suku esitellään yhteenvedossa

Perinnöllisiä sairauksia yritetään ehkäistä sukusiitosta välttämällä. Hevosen polveutumisen esitellään kantakirjauslausunnossa sanallisesti, ja siinä mainitaan myös mahdollisesta esivanhempien harvinaisuudesta tai yleisyydestä. Suomenhevosen sukusiitosaste on toistaiseksi matala 3 % (vrt. lv:t 7 %). Sen kohoamisvauhti viimeksi nähdyn sukupolven aikana on kuitenkin ollut hälyttävästi jo prosentin luokkaa. Tämä johtuu lähinnä siitä, että vaikka elossa on 350 kantakirjaoritta, muutama erinomaisesti menestynyt ravuri vie valtaosan tammoista. Vuonna 2003 kolme suosituinta oria astui yli 20 % kaikista tammoista. Ratsupuolen onni ovat olleet suhteellisen erisukuiset isäoriit, joiden suvut johtavat esimerkiksi Puhemiehen ja Luonnokseen. Monen ratsuoriin jalostuskäyttöä vaikeuttaa kuitenkin se, ettei niiden spermaa ole saatavilla siirtona. Siirtokustannuksia lisää kaikilta oreilta oriasemalla vaadittava CEM-testi. Siitäkin huolimatta, ettei kyseistä tautia ole suomenhevosella tavattu.

Pilven Poika suosituin ori 2004

Tänä vuonna suomenhevosratsuoreilla astutettiin 180 tammaa. Vuoden tauon jälkeen oritilaston kärkeen palasi Pilven Poika (i. Ukko-Veto), jonka luona vieraili 19 tammaa. Toisella sijalla ovat kelmiläiset Hermeli ja Karl Hemming sekä Vahto (i. Pehto), kaikilla 14 tammaa. Seuraavina tulevat Kelmi, Pellervo (i. Rakari) ja Vihi-Totti, jotka astuivat 10 tammaa. Jälkimmäinen on isänsä puolelta harvinaistunutta Kirpun sukulinjaa. Kirppu ja sen jälkeläiset ovat aiheena Ypäjän Hevosopiston järjestämässä suomenhevosseminaarissa tammikuussa 2005. •